

окремих книг, що належать перу різних гагіографів, які представляють різні соціальні верстви, різні літературні стилі та жанри, різні, часом віддалені на цілі століття епохи.

Саме тому вважаємо необхідним взяти за основу проведення досліджень християнсько-правової взаємодії так званий христоденричний підхід, суть якого полягає у врахуванні при тлумаченні всього розмаїття біблійних норм, насамперед, вчення і вчинків самого Ісуса Христа.

Безперечно, Христове вчення носить яскраво виражений релігійно-есхатологічний та морально-етичний характер. Проте, водночас можна зауважити в ньому і висвітлення ряду правових моментів, сукупність яких Є.В. Спекторський слушно називає „християнською філософією права” [2, с. 522].

„Не подумайте, ніби Я руйнувати Закон чи Пророків прийшов, Я не руйнувати прийшов, але виконати” (Матв. 5:17) – в такій чіткій та однозначній формі висловився Христос стовно своєї місії по відношенню до Мойсеевого права.

При цьому, Христос чітко розмежував духовні, вічні норми закону, що мають безпосередньо божественне походження: „Поправді ж кажу вам: доки небо й земля не минеться, ані йота єдина, ані жаден значок із Закону не минеться, аж поки не збудеться все” (Матв. 5:18), від норм недосконалої, історично зумовленої людської правотворчості: „Вони кажуть Йому: А чому ж Мойсей заповів дати листа розводного, та й відпускати? Він говорить до них: То за ваше жорстокосердя дозволив Мойсей відпускати дружин ваших, спочатку ж так не було” (Матв. 19:7-8).

Вкрай негативним було ставлення Христа і щодо ганебного зловживання нормами людського, егоїстичного права задля уникнення виконання встановлених Богом заповідей: „А Він відповів і промовив до них: А чого й ви порушуєте Божу заповідь ради передання вашого? Бо Бог заповів: Шануй батька та матір, та: Хто злорічить на батька чи матір, хай смертю помре. А ви кажете: Коли скаже хто батьку чи матері: Те, чим би ви скористались від мене хотіли, то дар Богові,6 то може вже й не шанувати той батька свого або матір свою. Так ви ради передання вашого знівечили Боже Слово” (Матв. 15:1-6).

Більше того, Ісус неодноразово наполягав на виконанні саме „духу”, а не формалізованої, зачерствілої „букви” закону: „І сказав Він до них: Субота постанала для чоловіка, а не чоловік для суботи...” (Мар. 2:27).

А для тих, кому нелегко було розібратися у великому масиві приписів та заборон тогочасного права, Христос вказав ключовий орієнтир, універсальний принцип людського буття – двоєдину заповідь любові: „Учителю, котра заповідь найбільша в Законі? Він же промовив йому: Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією своєю думкою. Це найбільша й найперша заповідь. А друга однакова з нею: Люби свого ближнього, як самого себе. На двох оцих заповідях увесь Закон і Пророки стоять” (Матв. 22:36-40).

Виходячи із вищезазначеного, вважаємо, що теза про несумісність релігійно-морального вчення християнства із юриспруденцією є недостатньо обґрунтованою, а положення про вагому роль християнства у формуванні сучасного права потребує подальшого всебічного вивчення.

Список використаних джерел:

1. Біблія, або Книги святого письма Старого й Нового Заповіту / [Пер. з давньоєвр. й грецьк І.Огієнка]. – [К]: Укр. Біблійне Т-во, 2005. – 1377 с.
2. Антологія української юридичної думки. В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Том 1: Загальна теорія держави і права, філософія та енциклопедія права. – К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2002. – 568 с.
3. Шкода В.В. Вступ до правової філософії – Харків: Фоліо, 1997. – 223 с.
4. Юркевич П. Історія філософії права. Філософія права. Філософський щоденник – К.: Ред. журн. „Український світ”, 2001.–756с.

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Середя Т.М.,

старший інспектор докторантури та ад'юнктури Національної академії внутрішніх справ

Складність євроінтеграційних процесів зумовлює необхідність їх філософсько-правового осмислення, осягнення зростаючої ролі права. Цей виклад - спроба висвітлити деякі філософсько-правові аспекти євроінтеграції загалом і євроінтеграції України зокрема.

Розкриваючи багатоаспектне поняття «євроінтеграція», висвітлюємо низку його аспектів, зокрема економічний, політичний, соціокультурний і правовий [1].

Економічно євроінтеграція - це започатковане в 1950-х рр. економічне зближення держав Європи шляхом створення низки міжнародних економічних організацій (зокрема таких співтовариств, як Європейське об'єднання вугілля і сталі (1951), Європейське економічне співтовариство (1957), Європейське товариство з атомної енергії (1957)) з метою створення спільного ринку шляхом інтегрування економічних систем провідних європейських держав, запровадження єдиної валюти (валютної системи).

Політично євроінтеграція - це процес організації системи політичної співпраці та безпеки держав Європи.

Лише на початку 1990-х рр. було зроблено істотний поступ в оформленні політичного характеру євроінтеграції. Держави - члени Європейського Співтовариства консолідували засновницькі договори, перетворили Європейське економічне співтовариство в Європейське співтовариство й утворили політико-економічне об'єднання європейських держав - Європейський Союз (ЄС).

Соціокультурно євроінтеграція - це процес зближення європейських культур у різних їхніх проявах.

Європейське право невіддільне від європейської культури. Культура є процесом творення цінностей, що закладає фундамент цивілізованого суспільного устрою. «Європейська культура як джерело і умова існування європейського права, з перспективно-історичної точки зору, вибудована на фундаменті єдиної культурної моделі, в основі якої лежить давньогрецька інтелектуальна традиція, в якій переплелися християнство, грецька філософія і римське право. Рациональний синтез цих трьох складових і є стрижнем європейської культури, вагомую складовою якої є європейське право, яке визнається європейською цивілізацією центральним та головним принципом її соціальної організації. Саме цим можна пояснити появу більшості правових теорій на ґрунті європейської культури» [2].

Сучасна Україна - учасник євроінтеграційних процесів. Україною задекларовано й здійснюється курс на «євроінтеграцію». Проголошення Україною незалежності уможливило «забезпечення безпосередньої участі у загальноєвропейському процесі та європейських структурах».

«Європейська інтеграція відповідає життєво важливим інтересам Українського народу. Вона є визначальним чинником як міжнародної діяльності України, так і її внутрішньої політики на тривалу перспективу, зміцнює безпеку та позитивно впливає на відносини України з усіма державами світу, насамперед - сусідніми» [3].

Актуальним залишається питання форми участі України в євроінтеграційних процесах [4]. Укладення Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейським співтовариством та їх державами-членами (1994 р.; чинна з 1 березня 1998 р.), вступ України до Ради Європи (1995 р.), схвалення Стратегії інтеграції України до ЄС (затверджена Указом Президента України від 11 червня 1998 р.), інших програмних

інтеграційних документів, задеклароване прагнення стати повноправним членом ЄС свідчать про політичну волю й рішучість України в євроінтеграційних процесах.

Наразі йдеться, умовно, про два *взаємопов'язані* виміри успішності цього процесу: формальний і змістовний.

Перший пов'язаний зі вступом України до ЄС і передбачає необхідність виконання умов до кандидатів у члени ЄС як основної формальної передумови вступу України як *держави* до ЄС. Згідно зі ст. 49 Маастрихтського договору (який вступив у силу 1993 р.) будь-яка європейська держава, що поважає принципи свободи, демократії, прав людини та фундаментальних свобод, а також верховенство права, може вступити до Союзу. Глави урядів держав - членів ЄС (на зустрічі в Копенгагені в червні 1993 р.) уточнили вимоги щодо членства. Це є, зокрема: наявність стабільних інститутів, що гарантують демократію; верховенство права, повага й захист прав людини і меншин; наявність функціональної ринкової економіки; здатність справлятися з «ринковими силами і конкурентним напруженням у межах Союзу»; можливість взяти на себе обов'язки членства, в тому числі щодо економічного і валютного союзів.

Змістовний вимір передбачає більш складний *внутрішній* процес «євроінтеграції країни». Це, зокрема, й практичне завдання адаптації українського законодавства до законодавства ЄС, й більш теоретичні проблеми концептуальних змін в українському праві.

Концепція адаптації законодавства України до законодавства ЄС [5], затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 16 серпня

1999р. № 1496, передбачає три етапи адаптації законодавства України, на кожному з яких передбачається досягти певний ступінь відповідності законодавства України законодавству ЄС у визначених пріоритетних сферах.

Завданням є забезпечення розвитку відповідно до вимог ЄС правової системи в Україні, приведення законодавства України у відповідність до вимог Угоди про співробітництво 1994 р., а також забезпечення розвитку законодавства України у пріоритетних сферах у напрямі його поступового зближення із законодавством ЄС.

На сьогодні першочерговими визнано ті сфери Українського законодавства, що регулюють відносини, пов'язані з: підприємницькою діяльністю; захистом конкуренції; банкрутством; захистом прав інтелектуальної власності; митним регулюванням; транспортом і зв'язком; стандартами і сертифікацією; енергетикою; державними закупівлями; фінансовими послугами; податковою політикою; захистом персональних даних; охороною довкілля; трудовим правом; боротьбою з відмиванням грошей; міграційною політикою; банківською справою; бухгалтерським обліком; захистом прав споживачів; інформатизацією тощо.

Право та законодавство в процесах євроінтеграції відіграють конструктивну роль. Право як більш загальне поняття (ширше за законодавство) відображає і водночас утверджує інтеграційні процеси. Право ЄС, передусім засновницькі договори й практика Суду ЄС, яскраво консолідують економічно зумовлені інтереси, відображають їх у формі обов'язкових норм, забезпечують їхню реалізацію. Право - інструмент євроінтеграції, її цементуюча сила. Природа такої сили в обов'язковості права, яке зумовлене не тільки владним примусом держав та інституцій, яким примус делегований державами, а й усталеною практикою суспільних і приватних відносин [6].

Під «європейським правом» вбачають у широкому розумінні «сукупність правових норм, що містяться в актах практично всіх європейських міжнародних організацій. У цьому значенні європейське право фактично є регіональним міжнародним правом»; а у вузькому розумінні - «сукупність

правових норм, які містяться в актах Європейського Союзу та Європейського співтовариства. У цьому значенні європейське право, на думку фахівців, уже помітно відійшло від класичного міжнародного права і формується як автономний, новий і специфічний правовий феномен» [7]. Під європейським правом, ще ширше, також розумють «по-перше, право, яке виникло на античній (греко-римській) основі і яке розвивалося згодом (з різними відгалуженнями) як право християнських народів, а по-друге, позитивне право народів Європейського континенту» [8].

ЄЕС забезпечує пряму дію права ЄС, яка може розглядатися як двоскладовий принцип: право ЄС наділяє правами і обов'язками не тільки держави, а й громадян; громадяни можуть звернутися до національного суду для забезпечення цих прав і обов'язків. Це рішення, яке було неоднозначно сприйняте державами - членами ЄС, свідчить про те, що Суд керувався необхідністю забезпечити ефективність та уніфікованість права Співтовариства [9].

У цьому зв'язку варто охарактеризувати поняття «*верховенство права*» в праві ЄС. Це концепція не має безпосереднього філософсько-правового контексту, натомість «верховенство права» в праві та практиці ЄС означає «верховність», примат права ЄС над національним правом [10].

Так, Суд встановлював, що правова природа Співтовариства унеможливило «відповідне прийняття нових національних норм у тій частині, в якій вони були б несумісні з положеннями права Співтовариства». Відтак кожен національний суд зобов'язаний не застосовувати будь-яких національних норм, що можуть перешкодити йому запроваджувати права, які надаються фізичним особам правом Співтовариства. Більше того, Суд постановив, що в разі колізій між правом Співтовариства і національними нормами, останні не лише не беруться до уваги, а й можуть «бути відкинута» судами.

Принцип верховенства права ЄС над національним правом є правовим принципом і держави-члени (а відтак і Україна зі вступом і в процесі підготовки до вступу до ЄС) зобов'язані забезпечити, щоб норми їхнього законодавства не суперечили й не були перешкодою для забезпечення ефективності норм права ЄС. Якщо держава цього забезпечити не може, її може бути притягнуто до відповідальності.

Слід зауважити, що європейське право в розумінні права ЄС є не лише «сукупністю правових норм», а й загальних принципів права. ЄЕС «розвинув доктрину, відповідно до якої правила права Співтовариства можуть виводитися не лише з договорів та законодавства, а й із загальних принципів права», джерелами яких є «договори Співтовариства та правових систем держав-членів» [11].

Основними принципами права ЄС, зокрема, є принципи рівності, поваги до основних прав людини. Істотним, на думку спеціалістів, є і роль тлумачення права ЄЕС, зокрема, на основі так званого «принципу тлумачення фундаментальних загальних положень-формувань».

Тому принципово видається теза про потребу зближення та гармонізації не тільки законодавства, а й принципів права. Це слід враховувати і при зближенні законодавства держав-членів та кандидатів у члени ЄС, по суті, гармонізації національного права з правом ЄС.

Нині жваво дискутується питання про розроблення і схвалення європейського цивільного кодексу, формування європейського приватного права або «європейського загального права». Основою останнього мали б стати спільні для європейських країн принципи приватного права. Цей процес, що одержав назву «європеїзації» приватного права, складається з двох головних аспектів: «комунітаризації» (заміна норм національного приватного права нормами ЄС) та створення *jus commune europe* (норми і принципи приватного

права, які тісно пов'язані з транснаціональною комерційною діяльністю приватних осіб у Європі). [1].

В Україні поширена думка про значну роль законодавства в євроінтеграційних просуваннях України, виконанні передумов євроінтеграції. Зокрема, зазначається, що «інтеграція до ЄС об'єктивно вимагає від України енергійних кроків із впровадження ефективно діючих демократичних процедур, динамічного розвитку інститутів громадянського суспільства, зміцнення гарантій свободи особистості і свободи слова. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечувати стабільність законодавства України, ефективність та прогнозованість його впровадження, наближати його до законодавства ЄС».

Погоджуючись з істотною роллю законодавства, слід відзначити й роль таких чинників, як правова свідомість та правова культура (необхідність підвищення їх рівня також, так би мовити, їх зближення з «європейськими»). Адже підготовка законодавства, його схвалення і, понад усе, реалізація не відбуваються самі собою.

Список використаних джерел:

1. Європейська інтеграція : навчальний посіб. для студентів ВНЗ // МОН України. Волинський національний університет ім. Лесі Українки. - Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2011 р.- 759с.
2. Ляшенко (Бовк) В.М. Європейське право як феномен духовно-практичного освоєння світу: Авторефер. дис. канд. філосо. наук / Національна академія внутрішніх справ. – К., 1999 р. – с.1.
3. Рекомендації за підсумками парламентських слухань з питань реалізації державної політики інтеграції України до ЄС, затверджені Постановою Верховної Ради від 17.01.2002 № 2999.
4. Копійка В.В. Європейський Союз: досвід розширення і Україна. – К., 2005.
5. Дет. до адаптації законодавства України до законодавства ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eas.europa.eu/ukraine/documents/virtual_library/0100_psa_uk.p
6. Берман Дж. Гарольд. Западная концепция права. – 2-е изд. – М., 1998.
7. Шемшученко Ю.С. Європейське право // Юридична енциклопедія. – К., 1999. Т.2. – с. 398.
8. Ковлер А.И. Антропология права. – М., 2002. – с. 274.
9. Дейвис Керен. Право ЭС. / Пер. со 2-го англ. – К, 2005. – с. 173-174.
10. Кернз Волпер. Вступ до Європейського Союзу. – К, 2002. – с. 126.
11. Філософії права: проблеми та підкоди: Навч. посіб. / За аг. Ред. П. М. Рабіновича. Л., 2005. – с.25-26.

РЕЛІГІЙНА ПРАВОСВІДОМІСТЬ ПЕРІОДУ УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Вдовенко С.М.,

старший лаборант кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ

Сучасні наукові дослідження дають можливість стверджувати, що релігійна свідомість населення сучасної України суттєво відрізняється від релігійної свідомості, яка була притаманна Українському суспільству за часів СССР

Релігія була й залишається сьогодні важливим чинником у розвитку будь-якої цивілізації. Її місце в житті того чи іншого соціуму визначається різними обставинами: рівнем розвитку суспільства, суспільної свідомості, культури, традиціями впливом суміжних соціально-політичних утворень.

Але не закон толі визначає положення релігійних організацій і права віруючих в країні. Рівн скоріше відігравав формально-декоративну функцію. У сфері державно-церковних відносин духовній сфері домінували установки Комуністичної партії на подолання релігії як гальма суспільного розвитку. А